

Nr 877

Av fru **Nettelbrandt m. fl.**, om ökat skydd för arbetstagare mot obefogad uppsägning.

(Lika lydande med motion nr 680 i Första kammaren)

I fråga om anställningstrygghet är Sverige jämfört med många andra länder efter i utvecklingen. Sedan länge har denna fråga i andra länder fått en tillfredsställande lösning. Sålunda infördes i Tyskland redan år 1929 en lag som gav allmänt skydd mot socialt orättfärdiga uppsägningar genom att en uppsagd i vissa fall kunde vända sig till domstol. Domstolen kunde vid obilliga uppsägningar utdöma skadestånd eller ålägga arbetsgivaren att återtaga den uppsagde i tjänst. Denna lagstiftning upphävdes sedan av nationalsocialisterna. Efter kriget genomfördes principen om arbetstagares rätt till arbetsplatsen i Västtyskland genom lagen om uppsägningsskydd, som antogs år 1951. Denna lag ogiltigförklarar »socialt orättfärdiga» uppsägningar av arbetstagare, om dessa nått viss ålder och varit anställda en viss tid. För att en uppsägning skall anses motiverad, åligger det arbetsgivaren att bevisa att den är »socialt rättfärdig». Detta uppsägningsskydd gäller dock inte personer i chefsställning, som har rätt att anta eller avskeda anställda, ej heller i företag med fem eller färre anställda.

I Norge fastställdes i 1936 års arbetarskyddslag, att en arbetsgivare blev skyldig att betala skadestånd till en anställd, om denne uppsades utan saklig grund. Senare (1956) utvidgades skyddet till att vid sidan av skadeståndsutbetalning omfatta ogiltigförklaring av uppsägningar. Kravet på skydd för äldre arbetstagare betonades därvid starkt. Från ett flertal andra länder finns värdefulla erfarenheter att hämta beträffande lösningen av frågan om uppsägningsskydd. Nära nog alla europeiska länder har på en eller annan väg löst frågan.

I 1964 års förhandlingar nåddes för ett flertal grupper på den privata arbetsmarknadssektorn överenskommelser om ett förbättrat anställningsskydd. Enligt dessa överenskommelser görs en uppdelning av uppsägningsfallen efter anledningens art. Om uppsägningen skett på grund av t. ex. misskötsel eller olämplighet, kan frågan hänskjutas till bindande avgörande av en särskild nämnd för uppsägningsfrågor. Har däremot uppsägningen skett av annan anledning, t. ex. arbetsbrist, kan frågan för icke bindande utlåtande hänskjutas till nämnden. I 1964 års huvudavtal mellan SAF och SIF har intagits en bestämmelse av följande lydelse:

Tjänstemarknadsnämnden har att pröva, huruvida saklig grund förelegat för den av arbetsgivaren vidtagna uppsägningen. Finner nämnden att uppsägningen skett utan saklig grund äger nämnden tilldöma tjänstemannen skadestånd.

Det kan tilläggas att arbetstagarparten i förhandlingarna förde fram ett krav om rätt för nämnden att välja mellan skadestånd och återinsättande i tjänst i de fall då uppsägning skett utan saklig grund. Detta krav blev emellertid icke tillgodosett. I SIF:s huvudavtal infördes också regler om i vilken ordning uppsägning skall ske av olika anställda i händelse av arbetsbrist. På det statliga området har förbättringar skett i samband med den nya förhandlingsrättens ikraftträdande 1966. Fortfarande förekommer dock på den offentliga arbetsmarknaden otillfredsställande uppsägningar. En sådan stor grupp som de icke ordinarie lärarna med olika kommunala arbetsgivare drabbas ofta av icke acceptabla uppsägningar, bl. a. vid händelser och militärtjänst. Dessutom är icke den frågan löst vem som vid övertalighet i första hand skall lämna tjänsten.

Obestridligen har via förhandlingsvägen klara förbättringar för stora grupper uppnåtts i trygghetshänseende. En helt tillfredsställande ordning är dock icke uppnådd. För dem som icke omfattas av något avtal med sådana förbättringar gäller emellertid hittillsvarande rättsläge som innebär att uppsägningsrätten i princip är fri.

I riksdagen har frågan om uppsägningsskydd aktualiserats ett flertal gånger sedan den första gången togs upp 1957. Vid den remissbehandling av en riksdagsmotion som skedde 1962 visade det sig, att man inom stora grupper ansåg frågan otillfredsställande löst och i behov av en allsidig utredning. Motionerna har emellertid avslagits med den huvudsakliga motiveringen att man först bör pröva om man kan komma fram förhandlingsvägen.

Anställningstryggheten är för en arbetstagar en fråga av ytterligt vital betydelse och inverkar på hela hans och hans familjs existens. I det sysselsättningsläge som nu råder har trygghetsaspekterna särskild aktualitet. Inte minst angeläget är det att finna former för en rimlig och riktig bedömning av vem som vid arbetsbrist först bör få lämna anställningen. Det finns tendenser till att den äldre arbetskraften — inte minst med hänsyn till väntade ersättningar enligt KSA-utredningens modell — i trygghetshänseende blir diskriminerad. Det är stötande för den enskilde, om åldern blir en vanlig »kassationsgrund» på arbetsmarknaden, och det torde dessutom knappast kunna vara samhällsekonomiskt försvarbart. Därmed skulle kanhända dyrbar omskolning ske för den äldre, som under mycket kort tid kunde tillgodogöra sig den nya utbildningen. En bättre investering torde det ofta vara att satsa utbildningen på den yngre och låta den äldre kvarbli på sitt gamla arbete.

Det är angeläget att för undvikande av missförstånd påpeka, att i övervägande antalet fall ingen anledning finns till klander mot det i uppsägningsfallen använda tillvägagångssättet. Det är också viktigt att poängtera, att det självfallet icke går att bromsa sådana uppsägningsfall där exempelvis klar misskötsel eller uppenbar arbetsbrist är den reella anledningen. Ett flertal fall av uppseendeväckande uppsägningar har emellertid skett. Sysselsättningsläget accentuerar ytterligare trygghetskravet. Sverige, som på det sociala området i många hänseenden anses vara ett föregångsland, bör icke i jämförelse med andra kulturstater släpa efter i utvecklingen i fråga om anställningstryggheten.

Med stöd av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar och om uppsägningsskydd samt att för riksdagen framläggas de förslag vartill en dylik utredning kan ge anledning.

Stockholm den 26 januari 1968

Cecilia Nettelbrandt (fp)

Folke Nihlfors (fp)

Erik Tobé (fp)

Daniel Wiklund (fp)

Sven Gustafson (fp)

Mac P. Hamrin (fp)

i Stockholm

i Göteborg

i Kalmar

Ingemar Mundebo (fp)

Henning Gustafsson (fp)

i Skellefteå
